

Skandias styrelse dirigerade okritisk och aningslös journalistkår

Den s.k. Skandia-skandalen inleddes våren 2000. Medierna och med dem allmänheten såg utfallet av Skandias bonussystem. Gigantiska belopp fördelades inom Skandia-koncernen. Samtidigt nådde aktien i Skandia toppnivån 252.50 kr. Under åren som följde kollapsade i princip världens försäkringsaktier och aktien i Skandia sjönk till 10 kr. I medierna utsågs omedelbart och utan närmare analys de skyldiga: Den operativa ledningen, främst Lars-Eric Petersson och Ulf Spång. Sällan eller aldrig har skuldfixeringen i medierna varit så stark.

Dagen efter Skandias årsstämma den 15 april 2003 gav Skandias styrelse en känd advokat och en auktoriserad revisor i uppdrag att bl.a. granska bonussystemen och dess utfall. Den 1 december 2003 offentliggjordes de båda utredarnas rapport. Slutsatserna i rapporten sammanfattades av Skandia samma dag i en pressrelease, som fick en ytterst central funktion för Skandia-styrelsens orkestrering och kontroll av medierna. I princip all skuld till missförhållandena och oegentligheterna inom Skandia, särskilt det beryktade "taklyftet" avseende en del i bonussystemen, tillfogades Lars-Eric Petersson och Ulf Spång. Enligt pressreleasen hade dessa två "brutit mot regler, ignorerat styrelsebeslut och fört sina uppdragsgivare bakom ryggen", och därmed begått handlingar som sannolikt var "olagliga"; de hade "missbrukat det förtroende de givits av kunder, medarbetare, styrelse och ägare" och därigenom "skadat Skandia och Skandias anseende". "Skulden" för dessa handlingar och "de skador som vållats" vilade enligt pressreleasen "tungt" hos Petersson och Spång.

En okritisk journalistkår (med något undantag) styrdes nära nog slaviskt av rapporten och pressreleasen. Skandias styrelse hade därmed uppnått sitt syfte: Petersson och Spång kunde lastas för Skandia-skandalen och styrelsen friskrivs. Delar av rättsväsendet följde samma väg: En medieprofilerad åklagare väckte åtal mot Petersson och Spång bl.a. för grov trolöshet mot huvudman. Skandia väckte också skadeståndstalan mot Petersson om drygt 173 miljoner kr. I båda processerna prövades skuldfrågan av mycket kvalificerade jurister. Utfallet var otvetydigt och enhälligt: Ingen som helst skuld vilar på Petersson (eller andra personer i den operativa ledningen); de verkställde, t.ex. genom "taklyftet", endast vad styrelsen i Skandia redan beslutat om. Den rapport som presenterades av Skandia den 1 december 2003 var i allt väsentligt undermålig med klara drag av beställningsverk: Utredarna var styrda och påtagligt selektiva. Enligt Svea hovrätts dom av den 19 december 2007 (s. 15) fanns inget som kunde tas till intäkt för (inte ens påstått av dem som hörts) att Petersson haft för avsikt att "runda" Skandias styrelse. Tvärtom talade utredningen i målet "med betydande styrka" för att styrelsen beslutat om "taklyftet" under 2000. Riksåklagarens svar på åklagarens begäran om att överklaga domen var dramatiskt klagörande: Inte en stavelse i domen förtjänade ett överklagande. I skadeståndsprcessen erhöll Skandia inte en enda krona. Tvärtom tilldömdes Petersson innehållen ersättning.

Den knapphändig rapporteringen i medierna av det totala "frikännandet" av Petersson och övriga här berörda står i en fullständigt orimlig proportion till den tidigare av Skandias styrelse drivna och i medierna kanaliserade skandaliseringen av samma personer. I själva verket har deras gatlopp i medierna aldrig upphört. I allmänhetens ögon dröjer på grund av skandaliseringen intrycket kvar av Petersson och Spång som "nationella skurkar".

Det är hög tid för kritisk självrannsakan. Medierna måste lära sig av misstagen som begåtts i samband med Skandia-skandalen. Framför allt måste de ansvariga vidareutveckla instrumenten för analys och kritisk iakttagelse. Detsamma gäller delar av rättsväsendet, som bör distansera sig väsentligt mer från medierna. Åtalet var helt obefogat och grundlöst. Med viss extern rådgivning i aktiebolagsrättsliga kompetensfrågor borde myndigheten redan tidigt ha insett, att Petersson inte bar - och omöjligen kunde bära - ansvaret för "taklyftet" och att ansvaret istället vilade "tungt" hos Skandias styrelse.